

شناسایی مولفه های انتظارات اخلاقی دانشجویان از آموزش عالی

دکتر مهان قلمکاری^۱، دکتر محمد نوریان^{۲*}، دکتر عصمت مسعودی ندوشن^۱، دکتر داریوش نوروزی^۳
۱. گروه مدیریت آموزشی، دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران جنوب
۲. گروه مدیریت و برنامه ریزی، دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران جنوب
۳. گروه تکنولوژی آموزشی، دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی
(تاریخ دریافت: ۹۸/۲/۱۲، تاریخ پذیرش: ۹۸/۴/۱۴)

چکیده

زمینه: شناسایی انتظارات اخلاقی دانشجویان از آموزش عالی به مدیران کمک می‌کند تا با تأمین انتظارات، انگیزه تحصیلی دانشجویان را فراهم کرده و به پیشرفت تحصیلی و علمی آن‌ها و در نهایت توسعه جامعه کمک نمایند. هدف پژوهش شناسایی انتظارات اخلاقی دانشجویان ایرانی از آموزش عالی است.

روش: مطالعه حاضر پژوهشی کیفی است که با استفاده از نظریه داده بنیان انجام پذیرفته است. جامعه مورد مطالعه دانشجویان تحصیلات تکمیلی می‌باشد. در انتخاب نمونه از روش نمونه برداری هدفمند و غیرتصادفی استفاده شده که نمونه با ۲۰ مصاحبه اشباع شده است. برای جمع آوری داده‌ها از مصاحبه عمیق نیمه ساختاریافته استفاده شده و تحلیل داده‌ها از طریق نظریه داده بنیان به وسیله روش کدگذاری باز، محوری و گزینشی صورت پذیرفته است.

یافته‌ها: پس از تحلیل داده‌ها با استخراج جملات کلیدی مصاحبه‌ها، ۱۲۸ مولفه اولیه شناسایی و در ۱۱ بعد بهبود کیفیت زندگی، رعایت شأن و حال دانشجویان، جایگاه خاص دانشجویان، توجه به تفاوت سطح علمی دانشجویان، حمایت‌های علمی از دانشجویان، ارجحیت خدمات به دانشجویان نخبه، شخصیت مطلوب و عملکرد مناسب اساتید، همدلی و همکاری بین دانشجویان و دانشگاه، تعهد سازمانی، مدیریت کارآمد و ۳ درون مایه‌ی تمرکز بر رشد و خود کارآمدی، تاکید بر اهمیت جایگاه و نقش دانشجو، تمرکز بر خدمات علمی و آموزش طبقه بندی گردیده است.

نتیجه گیری: نتایج پژوهش نشان داد که دانشجویان انتظارات اخلاقی متنوعی از آموزش عالی دارند که برای برآورده سازی آن‌ها نیاز به برنامه ریزی‌های دقیقی است.

کلید واژگان: انتظارات اخلاقی، دانشجویان، آموزش عالی

سرآغاز

برای پیشرفت و توسعه در اختیار دارد و به عنوان یکی از زیر نظام‌های عمده آموزش عالی، به تربیت و آماده ساختن نیروی انسانی کارآمد، شایسته و دارای مهارت به منظور پاسخگویی به نیازهای واقعی جامعه در زمینه‌های مختلف می‌پردازند (۴)، باید انتظارات اخلاقی^۱ دانشجویان از دانشگاه و آموزش عالی مورد بررسی و دقت نظر قرار گیرد زیرا بدون رعایت موازین اخلاقی^۲ که یکی از اساسی‌ترین نیازهای بشر می‌باشد آموزش عالی نمی‌تواند نقش خود را به درستی ایفا کند.

مأموریت مدنی آموزش عالی برای بقای کشور حیاتی است (۱) و مهم‌ترین منبع توسعه جوامع و شهروندان محسوب می‌شود. بدون سرمایه‌گذاری قابل توجه در سرمایه انسانی هیچ کشوری نمی‌تواند به توسعه پایدار دست یابد و علاوه بر آن، کیفیت زندگی را بهبود می‌بخشد و منجر به منافع اجتماعی گسترده‌ای برای افراد و جامعه شود (۲). این امر نشان دهنده‌ی نقش آموزش عالی در تمامی ابعاد توسعه است (۳). به علت این که دانشگاه‌ها از پر ارزشترین نهادهایی هستند که جامعه

کلاسها و ... استفاده شود (۱۸). دانشجویان از اساتید راهنما انتظار حمایت علمی، حمایت عاطفی^۴ را دارند (۱۹).

در پژوهش‌هایی شادی در تحصیلات عالی مورد بررسی قرار گرفته است، این یافته‌ها حاکی از آن است که شکوفایی، رضایت و رفاه باید به‌عنوان اهداف قانونی و انتظارات آموزش عالی، در نظر گرفته شود (۲۰). در بعد اخلاقی سطوح مدیریت آموزش عالی، رهبری مردم‌مدار، مشارکت‌پذیر و خدمت‌گزار در حکمرانی دانشگاهی، تسهیلگری اداری در امور دانشگاهی و رفاهی دانشجویان، فرهنگ و بلوغ سیاسی دانشگاه، کیفیت رفاه و زندگی دانشجویی و رشد و بالندگی او، پاسخگویی آکادمیک و ... از انتظارات دانشجویان از آموزش عالی است (۲۱).

تفاوت در انتظارات اخلاقی نشان می‌دهد که آموزش عالی برای کلیه ابعاد زندگی پراهمیت می‌باشند و با توجه به اینکه شکاف و کم‌توجهی به حوزه انتظارات اخلاقی می‌تواند تلاش‌های مدیریتی برای رشد آموزش عالی را دچار مشکل سازد، شناسایی انتظارات اخلاقی دانشجویان از آموزش عالی به مدیران آموزش عالی کمک می‌کند تا با تأمین انتظارات دانشجویان، علاقه و انگیزه تحصیلی آنان را فراهم کرده و از این طریق به پیشرفت تحصیلی و علمی دانشجویان کمک نمایند (۲۲). اما با تعبیر زمان و در بافت‌های مختلف انتظارات دانشجویان از آموزش عالی می‌تواند متفاوت باشد بنابر این مسئله تحقیق عبارت است از اینکه انتظارات اخلاقی دانشجویان تحصیلات تکمیلی ایران از آموزش عالی چیست؟

روش

مطالعه حاضر، پژوهشی کیفی است که با استفاده از نظریه داده بنیان انجام پذیرفته است. این مطالعه انتظارات اخلاقی دانشجویان از آموزش عالی را شناسایی، استخراج، طبقه‌بندی و بر اساس تفکر حاکم بر طبقات در درون مایه‌های شناسایی شده قرار داده است. جامعه مورد مطالعه دانشجویان تحصیلات تکمیلی می‌باشد که داده‌ها بعد از مصاحبه با ۲۰ دانشجو به اشیاع رسید. برای انتخاب نمونه از روش نمونه برداری هدفمند و غیرتصادفی استفاده شده است. ۹ نفر از مصاحبه‌شوندگان آقا و ۱۱ نفر خانم بوده‌اند. برای جمع‌آوری داده‌ها از مصاحبه عمیق نیمه ساختاریافته استفاده شده است. در حین مصاحبه به جهت رعایت حال دانشجویان از ضبط صدا خودداری شده و پاسخ‌های مصاحبه‌شوندگان دقیق و بدون سوگیری یادداشت برداری شده است. تحلیل داده‌ها از طریق نظریه داده بنیان به وسیله کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی صورت پذیرفته است.

یافته‌ها

تحلیل و طبقه‌بندی مطالب مصاحبه‌شوندگان در پژوهش حاضر به شناسایی ۱۲۸ مولفه اولیه در ۱۱ طبقه و ۳ درون مایه منجر شد (جدول ۱).

به علت این که آموزش عالی شرایط مناسبی برای بروز مشکلات اخلاقی دارد، رعایت اخلاق در همه زمینه‌ها و فعالیت‌های آموزش عالی کاربرد دارد (۵) و به وسیله رشد اخلاق در محیط‌های آموزشی میتوان زمینه را برای رشد و توسعه جامعه فراهم کرد، زیرا توسعه جوامع در گرو ارتقا محیط‌های آموزشی و دانشجویان است. شناسایی انتظارات اخلاقی دانشجویان از آموزش عالی منجر به افزایش رضایت دانشجویان می‌گردد. تحقیقات زیادی در زمینه اخلاق حرفه‌ای در آموزش عالی انجام شده است و اخلاق حرفه‌ای از جنبه‌های مختلف توسط محققان و صاحب‌نظران مورد بررسی قرار گرفته است. اما تحقیقات اندکی به صورت مستقیم در خصوص انتظارات اخلاقی دانشجویان از آموزش عالی صورت پذیرفته و به گونه‌ای که در شان آن است مورد توجه قرار نگرفته است. پژوهش‌ها در این زمینه یا به ترکیب متغیرهای متفاوت یا به بررسی متغیری خاص به صورت انفرادی پرداخته است. با علم به این مساله که در بسیاری از دانشگاهها در سطح جهان آیین‌نامه‌هایی با عنوان کدهای اخلاق حرفه‌ای تدوین شده است که در این بیانیه‌ها بسیاری از ارزش‌های اخلاقی^۳ احترام درج شده است (۶) اما این که آیا تمام انتظارات اخلاقی دانشجویان در راستای این آیین‌نامه‌ها هست نیز جای بحث و بررسی دارد. با توجه به پژوهش‌های پیشین، آموزش عالی به‌عنوان عامل افزایش کیفیت زندگی افراد و کشورها شناخته می‌شود. به‌طور خاص، افرادی که دارای مدرک دانشگاهی هستند، دارای استانداردهای بالاتر از زندگی و رفاه بهتر می‌باشند. داشتن زندگی سالم‌تر، ایجاد زمینه برای مشارکت مدنی، زمینه‌سازی برای لذت بردن از زندگی فعال اجتماعی، فعالیت در زمینه علمی مورد علاقه (آزادی عمل)، کسب مزیت در بازار کار و دستیابی به مزایای مالی و غیر مالی به‌عنوان انتظارات از آموزش عالی شناخته شده‌اند (۷-۹).

افرادی که برنامه تحصیلات عالی را به پایان رسانده‌اند، انتظار دارند مزایای قابل توجه شخصی و اجتماعی به دست می‌آورند (۱۰). بر اساس یک چارچوب مفهومی، سه نوع نتیجه و انتظار از آموزش عالی ارائه می‌شود: علاقه مند شدن به مسائل اجتماعی و سیاسی، خودکارآمدی و ایجاد موقعیت مثبت نسبت به مهارت‌های کاربردی و دانش (۱۱). ترویج شهروند مطلوب، تربیت انسان‌های خوب، تربیت عضو تأثیرگذار خانواده‌ها از انتظارات آموزش عالی است (۱۲ و ۱۳).

در بعد اخلاقی در کلاس درس و مواجهه با اساتید، دانشجویان می‌خواهند استادان با دانش زیاد، مشتاق، قابل درک و دوستانه باشند (۱۴). علاوه بر این، ایجاد ارتباطات اجتماعی، رشد و توسعه شخصی و حرفه‌ای، ایجاد محیط آموزشی پویا، مشارکت دانشجو در روش‌های تدریس، کیفیت خدمات آموزشی، وجود اساتید شنونده، پاسخ‌دهنده و در دسترس، فراهم کردن امکان انجام تحقیقات علمی، احترام و صداقت در رفتار پرسنل، دسترسی به تکنولوژی‌های مناسب و جدید از دیگر انتظارات آموزش عالی است (۱۵-۱۷).

دانشجویان انتظار دارند در فرایند آموزش شرکت داده شوند بدین معنی که ارزشیابی اساتید توسط دانشجویان صورت پذیرد و از نظرات دانشجویان در تدوین و تنظیم برنامه‌های آموزشی مانند زمانبندی

جدول ۱: طبقات و مولفه های انتظارات اخلاقی دانشجویان از آموزش عالی

مولفه ها	طبقات	درون مایه
بهبود مسیر آینده و زندگی جایگاه اجتماعی بهتر تربیت یک انسان کامل توجه به ارتقا فرهنگ در سطح جامعه ایجاد توانایی خدمت به جامعه بهبود روابط اجتماعی آموزش دادن چگونگی مهارت های اجتماعی و فردی ایجاد روحیه تعامل و همکاری میان دانشجویان دادن مهارت اجتماعی و مشارکتی ایجاد روحیه مشارکت در فعالیت های دانشگاهی فراهم کردن زمینه برای جایگاه و رشد اجتماعی فراهم کردن محیط با شرایط احترام به یکدیگر رعایت مسائل اخلاقی ^۵ مفید بودن برای جامعه آزادی اندیشه و بیان ایجاد شرایط رشد دانشجو تقویت استعدادها و نقاط قوت بهبود نقاط ضعف جبران خلاهای دورنی	بهبود کیفیت زندگی	تمرکز بر رشد و خود کارآمدی
منشا اثر بودن به کمال رسیدن ایجاد توان پاسخگویی به انتظارات از خود ایجاد تعهد ذهنی و قلبی در دانشجو داشتن آزادی های سیاسی و اجتماعی	بهبود کیفیت زندگی	
وجود محلی برای اعتراض از اساتید و پرسنل حفظ وحدت کلاس ایجاد روحیه همدلی در میان دانشجویان ایجاد شبکه ای دانشجویی از همکاران آینده عدم استفاده دانشجویان از اطلاعات و کار از سایر دانشجویان ایجاد مکانیزم هایی برای حمایت و کار کردن با هم انجمن های فارغ التحصیلان قوی ایجاد شبکه های پایدارتری برای در اختیار قراردادن تجربه ها کمک علمی و آموزشی به یکدیگر داشتن همکاری لازم با یکدیگر تبادل دانسته ها با یکدیگر کمک به پیشرفت یکدیگر تبادل اطلاعات دانشجویان با یکدیگر وجود فضای تحلیل علمی بین دانشجویان	همدلی و همکاری بین دانشجویان و دانشگاه	تمرکز بر رشد و خود کارآمدی
وجود پرسنل پیگیر و با اخلاق فائل شدن شأن منزلت برای دانشجویان داشتن شأن شغل حفظ شأن دانشجو برخورد محترمانه اساتید برخورد محترمانه پرسنل وجود حق اعتراض برای دانشجو احترام دانشجوها به یکدیگر سرمایه دائمی دانستن فارغ التحصیلان کارکنان فهمیده و آشنا با شرح وظایف خود	رعایت شأن دانشجویان	تاکید بر اهمیت جایگاه و نقش دانشجو

دانشجویان به دور از حاشیه های غیرضروری		
محیطی امن، آرام با ماهیت علمی دانش محور		
ایجاد فضا برای گروه های دانشجویی و NGO		
القا نکردن حس فرودستی به دانشجو		
دادن شأن اجتماعی لازم		
عدم وجود نهاد جداگانه ای برای نظارت در دانشگاه		
احترام به دانشجویان		
ارتباط در حد شان دانشجویان		
داشتن تعامل اجتماعی مناسب کارشناسان		
حفظ حرمت دانشجو		
رعایت احترام متقابل		
استفاده از نخبه های هر رشته در ادارت، شرکت ها و صنعت		
ایجاد شأن و منزلت در جامعه برای دانشجویان		
پذیرش بیشتر مخاطبان	جایگاه خاص دانشجویان	
حمایت از دانشجویان		
اولویت دانشجو باید باشد نه استاد		
گزینش افراد بر اساس سطح سواد نه بر اساس سهمیه	توجه به تفاوت سطح علمی دانشجویان	
قائل شدن امتیاز برای دانشجوهای نخبه و توانمند		
برخورد متفاوت و کاملا محترمانه با دانشجویان تحصیلات تکمیلی		
ارائه امکانات متفاوت به دانشجویان تحصیلات تکمیلی	ارجحیت خدمات به دانشجویان نخبه	
پیگیری بهتر دانشجویان دکتری توسط پرسنل		
مکان جداگانه ای برای مطالعه دانشجویان دوره دکتری		
باز بودن کتابخانه و سایر واحدها در روزهای حضور دانشجویان		
درک کمبود وقت دانشجویان شاغل		
نگاه به مسائل از دید دانشجو		
امکان کار با اساتید مورد علاقه		
قائل شدن حق انتخاب		
نداشتن دغدغه نمره		
توجه به تفاوت شخصیتی دانشجو ها		
وجود واحدهای اختیاری		
دانشجو ها همدیگر را درک کنند		
تعامل استاد با دانشجو	رعایت حال دانشجویان	تاکید بر اهمیت جایگاه و نقش دانشجو
درک دانشجویان توسط اساتید		
درک مشکلات دانشجویان و تلاش برای حل آن		
کم کردن دغدغه دانشجویان		
به وجود آوردن احساس آرامش و راحتی		
حفظ نظم و آرامش در فضاهای آموزشی		
فرق نگذاشتن بین دانشجویان		
پاسخگو بودن حجم دانشجویان		
رعایت حال و آرامش دانشجو		
مشورت با دانشجویان در خصوص زمانبندی کلاس ها		
تامین رفاه و آرامش		
تاثیر مثبت عاطفی بر روح دانشجویان		
ارتباط خوب اساتید با دانشجویان		
نداشتن ترس از اساتید		
استاد منعطف	شخصیت مطلوب و عملکرد مناسب اساتید	
شخصیت کاریزما و جذاب استاد		
قدرت بیان		
مدیریت زمان		
الگو بودن		
داشتن روحیه انتقاد پذیری		

یادگرفتن نحوه برخورد و ارزش های جامعه از دانشگاه	شخصیت مطلوب و عملکرد مناسب اساتید	تاکید بر اهمیت جایگاه و نقش دانشجو
مشاوره و راهنمایی دانشجویان		
نگذاشتن تفاوت جنسیتی		
اساتید اخلاق مدار		
وجود تعامل بین مدرس و یادگیرنده		
اساتید مسئولیت پذیر		
اساتید با انگیزه		
حضور با معلومات در کلاس درس		
استاد باتجربه		
تجربه کافی در اداره کلاس		
توانایی مدیریت و هدایت کلاس		
خشک نبودن کلاس		
حمایت از دانشجویهایی که قصد ادامه تحصیل در مقطع بالاتر دارند	حمایت های علمی از دانشجویان	تمرکز بر خدمات علمی و آموزشی
انضباط کاری	تعهد سازمانی ^۶	
وقت شناسی		
وجدان کاری		
وقت گذاشتن برای دانشجو		
داشتن انضباط آموزشی		
اهمیت به دانشجو و سرنوشت او		
تعهد بیشتر به امر آموزش		
تدریس حداقل ۵۰ درصدی اساتید بجای ارائه دانشجویان		
ارائه راهکار برای سوالات و مشکلات		
پرورش دانشجویان		
اجازه مطرح کردن سوالات دانشجویان و گرفتن پاسخ		
ایجاد توانایی صحبت کردن و سخنرانی		
مدیریتی قوی و بدون حاشیه		
مدیرانی به دور از مسائل سیاسی		
مدیریت سیستمی با نظم انفرادی و اجتماعی		
فراهم کردن شرایط سالم، آرام و پویای آموزشی		

است. جدول شماره ۲ جمله استخراج شده از مصاحبه را در خصوص این مولفه نشان می دهد.

دانشجویان انتظار دارند که از لحاظ علمی آن ها حمایت شود. طبقه حمایت های علمی از دانشجویان شامل ۱ مولفه اولیه است. جدول شماره ۲ جمله استخراج شده از مصاحبه را در خصوص این مولفه نشان می دهد.

در خصوص ارجحیت خدمات به دانشجویان نخبه، دانشجویان انتظار دارند خدمات و تسهیلات بهتری برای آن ها در نظر گرفته شوند. این بعد شامل ۶ مولفه اولیه است. جدول شماره ۲ برخی از جملات استخراج شده از مصاحبه را نشان می دهد.

دانشجویان انتظار دارند که آموزش عالی آنها را درک و به آن ها کمک کند. این امر نشان دهنده ی طبقه ی رعایت حال دانشجویان است. این بعد شامل ۱۹ مولفه اولیه است. جدول شماره ۲ برخی از جملات استخراج شده از مصاحبه را نشان می دهد.

در خصوص شخصیت مطلوب و عملکرد مناسب اساتید، منظور رفتار و نحوه برخورد اساتید با دانشجویان و عملکرد آن ها است. این بعد شامل

تحلیل مصاحبه ها، ۱۱ طبقه را از انتظارات اخلاقی دانشجویان شناسایی کرد. اولین طبقه بهبود کیفیت زندگی است. منظور از بهبود کیفیت زندگی، ارتقا پندارهای فرد از وضعیت زندگی اش با توجه به فرهنگ و ارزش هایی است که در آن زیست می کند و ارتباط این دریافت ها، با اهداف، انتظارات و اولویت های مورد نظرش است. این بعد شامل ۲۴ مولفه اولیه است. جدول شماره ۲ برخی از جملات استخراج شده از مصاحبه را نشان می دهد.

منظور از طبقه رعایت شان دانشجویان، حفظ حرمت و شان دانشجو در فضای آکادمیک می باشد. این بعد شامل ۲۱ مولفه اولیه است. جدول شماره ۲ برخی از جملات استخراج شده از مصاحبه را نشان می دهند. در خصوص طبقه جایگاه خاص دانشجویان، منظور قائل شدن تفاوت، حمایت و قرار دادن اولویت برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی توسط آموزش عالی است. این بعد شامل ۵ مولفه اولیه است. جدول شماره ۲ برخی از جملات استخراج شده از مصاحبه را نشان می دهد.

طبقه توجه به تفاوت سطح علمی دانشجویان، به انتظارات دانشجویان از نحوه گزینش و مصاحبه پذیرش اشاره دارد. این بعد شامل ۱ مولفه اولیه

اولیه است. جدول شماره ۲ برخی از جملات استخراج شده از مصاحبه را نشان می دهد.

این ۱۱ طبقه در ۳ درون مایه ی تمرکز بر رشد و خود کارآمدی، تاکید بر اهمیت جایگاه و نقش دانشجو، تمرکز بر خدمات علمی و آموزشی قرار می گیرند. این مساله نشان دهنده ی این است که انتظارات اخلاقی در حوزه های فردی، اجتماعی و علمی قرار می گیرد. اخلاق فقط در حوزه ی فردی نیست بلکه انتظارات اخلاقی دانشجویان اجتماع و محیط های علمی را هم در بر می گیرد. کمک به رشد و بالندگی، یک انتظار اخلاقی فردی است اما تاکید بر نقش و جایگاه دانشجو یک انتظار اخلاقی اجتماعی است زیرا توجه را به نقش آفرینی دانشجو در جامعه و کمک به رشد جامعه جلب می کند. در کنار این موارد بهبود و ارتقاء خدمات علمی نیز انتظاری اخلاقی در حوزه ی علمی است و عدم توجه هم زمان به این ۳ حوزه موجبات نارضایتی دانشجویان را پدید می آورد.

۲۱ مولفه اولیه است. جدول شماره ۲ برخی از جملات استخراج شده از مصاحبه را نشان می دهد.

طبقه همدلی و همکاری بین دانشجویان و دانشگاه، نشان دهنده ی انتظار از وجود اعتماد و اطمینان در فضای آکادمیک است. این بعد شامل ۱۴ مولفه اولیه است. جدول شماره ۲ برخی از جملات استخراج شده از مصاحبه را نشان می دهد.

طبقه تعهد سازمانی بیانگر نیرویی است که استاد را ملزم می کند در سازمان به درستی تدریس کند و با تعلق خاطر جهت تحقق اهداف آموزشی تلاش کند. این بعد شامل ۱۰ مولفه اولیه است. جدول شماره ۲ برخی از جملات استخراج شده از مصاحبه را نشان می دهد.

منظور از مدیریت کارآمد استفاده مناسب و تخصیص درست منابع و امکانات با در نظر گرفتن روابط انسانی می باشد. این بعد شامل ۶ مولفه

جدول ۲. مولفه های مربوط به انتظارات اخلاقی دانشجویان

مجموعه جملات مصاحبه	مولفه
بهبود کیفیت زندگی	
انتظار دارم در نهایت منجر به بهبود مسیر آینده و زندگی شخصی ام شود.	بهبود مسیر آینده و زندگی شخصی
انتظار دارم جایگاه اجتماعی بهتری داشته باشم.	جایگاه اجتماعی بهتر
به یکدیگر احترام بگذارند.	احترام به یکدیگر
بحث های اخلاقی را در ارتباط با یکدیگر رعایت کنند.	رعایت مسائل اخلاقی
از دانشگاه انتظار دارم که بتوان در آن به راحتی به بیان نظرات پرداخت	آزادی اندیشه و بیان
انتظار دارم آموزش عالی مانند یک مکانیزم جبران بتواند خلاهای دورنی را برطرف کند	جبران خلاهای دورنی
انتظار دارم آموزش عالی من را به کمال برساند	به کمال رسیدن
به انتظاراتم از خودم پاسخ دهد	ایجاد توان پاسخگویی به انتظارات از خود
تعهد ذهنی و قلبی نسبت به جایگاهی که در آن نشسته است داشته باشد	تعهد ذهنی و قلبی دانشجو
رعایت شأن دانشجویان	
وجود پرسنل پیگیر و با اخلاق که کار دانشجو ها را پیگیری نمایند.	وجود پرسنل پیگیر و با اخلاق
حفظ شأن دانشجو در دانشگاه از انتظارات من است	حفظ شأن دانشجو
این حق برای دانشجو وجود داشته باشد که بتواند اعتراض کند و به آن رسیدگی شود.	وجود حق اعتراض برای دانشجو
دانشجوها به یکدیگر احترام بگذارند	احترام دانشجوها به یکدیگر
دانشگاه ما را فرودست تربیت می کند و خودش را فرادست به دانشجو تجربه تحقیر و فرودستی می دهد. انتظار دارم این شرایط نباشد.	القا نکردن حس فرودستی به دانشجو
شان اجتماعی لازم را به دانشجو بدهد	دادن شأن اجتماعی لازم
جایگاه خاص دانشجویان	
از دانشجو در همه جا حمایت شود.	حمایت از دانشجویان
ما را ارجح قرار دهند نه اساتید را	اولویت دانشجو باید باشد نه استاد
برای دانشجویان یک شان و منزلت خاصی در جامعه ایجاد شود	ایجاد شأن و منزلت در جامعه
توجه به تفاوت سطح علمی دانشجویان	
گزینه اش افراد بر اساس سطح سواد آن ها باشد، نه بر اساس سهمیه	گزینه اش افراد بر اساس سطح سواد نه بر اساس سهمیه
حمایت های علمی از دانشجویان	
از دانشجویهایی که قصد ادامه تحصیل در مقطع بالاتر دارند حمایت کند.	حمایت از دانشجویهایی که قصد ادامه تحصیل در مقطع بالاتر دارند
ارجحیت خدمات به دانشجویان نخبه	
برای دانشجویهای نخبه و توانمند امتیاز قائل شوند.	قائل شدن امتیاز برای دانشجویهای نخبه و توانمند

ارائه امکانات متفاوت به دانشجویان تحصیلات تکمیلی	در ارائه امکانات برای تحصیلات تکمیلی نیز باید تفاوت قائل شوند مثل خوابگاه، اینترنت و ...
پیگیری بهتر دانشجویان دکتری توسط پرسنل	انتظار دارم پرسنل دانشگاه کارهای دانشجویهای دکتری را بهتر پیگیری کنند.
رعایت حال دانشجویان	
نگاه به مسائل از دید دانشجو	اساتید هرگز از دید دانشجو به مسائل نگاه نمی کنند. انتظار دارم خود را به جای دانشجو هم قرار دهند.
دانشجو ها همدیگر را درک کنند	انتظار دارم دانشجو ها همدیگر را درک کنند
تعامل استاد با دانشجو	ویژگی های لازم اساتید، علمی، شخصیتی و مهارتی شامل: تعامل با دانشجو است
فرق نگذاشتن بین دانشجویان	انتظار دارم بین دانشجویان فرق نگذارند.
رعایت حال و آرامش دانشجو	رعایت حال و آرامش را بکنند
شخصیت مطلوب و عملکرد مناسب اساتید	
تاثیر مثبت عاطفی بر روح دانشجویان	به لحاظ عاطفی بر روح دانشجویان خود اثر مثبتی داشته باشد
ارتباط خوب اساتید با دانشجویان	استاد باید از نظر اخلاقی با دانشجو ارتباط خوبی داشته باشد
استاد معطف	ویژگی های لازم اساتید، علمی، شخصیتی و مهارتی شامل: انعطاف پذیری استاد،
داشتن روحیه انتقاد پذیری ^۷	داشتن روحیه انتقاد پذیری
اساتید اخلاق مدار	اساتید اخلاق مدار باشند.
همدلی و همکاری بین دانشجویان و دانشگاه	
حفظ وحدت کلاس	وحدت کلاس را حفظ کنند تا انجام کار گروهی راحت تر شود.
تبادل دانسته ها با یکدیگر	با یکدیگر تبادل دانسته ها داشته باشند تا هم زمان پیشرفت کنند.
کمک علمی و آموزشی به یکدیگر	به لحاظ علمی و آموزشی به یکدیگر کمک کنند.
تعهد سازمانی	
انضباط کاری ^۸	انضباط کاری داشته باشند
وقت شناسی	وقت شناس باشند
وجدان کاری ^۹	وجدان کاری داشته باشند
اهمیت به دانشجو و سرنوشت او	اساتید انگار میلی به ارائه مطالب ندارند و به دانشجو و سرنوشت آن اهمیت دهند.
تعهد بیشتر به امر آموزش	تعهد بیشتری نسبت به امر آموزش داشته باشند.
مدیریت کارآمد	
مدیریتی قوی و بدون حاشیه	وجود مدیریتی قوی و بدون حاشیه که عمده هدفش پیشبرد توان علمی در مراکز آموزش عالی باشد
مدیرانی به دور از مسائل سیاسی	وجود مدیرانی که محیط دانشگاه و مراکز آموزش عالی را آلوده به مسائل سیاسی و گروه های رقیب سیاسی نکنند

بحث

با توجه به هدف پژوهش برای تعیین مولفه های انتظارات اخلاقی دانشجویان از آموزش عالی از روش کیفی و رویکرد نظریه داده بنیان استفاده شده است. با تحلیل داده ها ۱۲۸ مولفه در ۱۱ طبقه اصلی و ۳ درون مایه شناسایی شد. بهبود کیفیت زندگی در تحقیقات قبلی نیز شناسایی شده است که مولفه های بهبود وضعیت سلامت و کیفیت زندگی، رضایت (۲۰)، بهبود شرایط، کیفیت و مسیر زندگی (۲۳)، بهبود سلامت شخصی (۹)، رشد اجتماعی و برقراری ارتباطات اجتماعی (۲۴)، بهبود روابط اجتماعی^{۱۰} (۲۳)، مشارکت در فعالیتهای خدمات اجتماعی (۱۰)، ایجاد فضای تعاملی (۲۵)، تبدیل شدن به یک شهروند فعال (۲۶)، پذیرفتن و اجرای درست نقش های اجتماعی (۱۳)، مشارکت در فعالیت های اجتماعی (۱۲)، مشارکت در مسائل مدنی (۱)، توانایی شرکت فعال در مسئولیتهای اجتماعی (۲۷)، زندگی چند بعدی، از بین رفتن نگرش منفی^{۱۱} نسبت به غیر خودی ها و رسالت های فرهنگی اجتماعی

آکادمیک (۲۵)، بهره گیری از ظرفیت های وجودی (۲۰)، خود کارآمدی (۱۱)، توسعه خود (۸)، پرورش دانش آموختگان باکفایت، توانمند و با احساس مسؤلیت (۲۱) عوامل سازنده ی آن هستند. علاوه بر موارد فوق دانشجویان انتظار دارند آموزش عالی زمینه ای برای ایجاد احترام متقابل، رعایت مسائل اخلاقی و ایجاد روحیه تعامل و همکاری نیز در آن ها ایجاد کند تا محیط آموزشی فضای آرام تر و بدون دغدغه ای را داشته باشد زیرا حفظ آرامش در یادگیری، موثر است. علاوه بر آن آزادی اندیشه و بیان^{۱۲}، جبران خلاهای درونی، پاسخگویی به انتظارات از خود، ایجاد انگیزه جهت پیشرفت علمی بیشتر از جمله مولفه های شناسایی شده در این پژوهش هست. دانشجو انتظار دارد بتواند به نیازها و خلاء های درونی خود پاسخ دهد و زمینه را برای رشد و کامیابی در رسیدن به اهداف فردی خود فراهم کند.

در خصوص رعایت شان دانشجویان برخی پژوهش ها شأن اجتماعی را دستاورد پراهمیت آموزش عالی می دانند (۱۳). مولفه های وجود پرسنل پیگیر و با اخلاق، قائل شدن شأن و منزلت برای دانشجویان، برخورد

استاد منعطف، شخصیت کاریزما و جذاب استاد، قدرت بیان، مدیریت زمان، الگو بودن، داشتن روحیه انتقاد پذیری را نیز معرفی کرده است. این امر نشان دهنده اهمیت اخلاق و منش اساتید است امروزه دانشجویان فقط از لحاظ علمی به اساتید توجه نمی کنند بلکه از نظر اخلاقی نیز آن ها را الگوی خود قرار می دهند. علاوه بر آن انتظار دارند استاد با معلومات کافی و انگیزه لازم وارد کلاس درس شود. یکی دیگر از طبقات شناسایی شده همدلی و همکاری بین دانشجویان و دانشگاه است. مولفه هایی مانند وجود محلی برای اعتراض از اساتید و پرسنل، حفظ وحدت کلاس، ایجاد روحیه همدلی در میان دانشجویان، عدم استفاده دانشجویان از اطلاعات و کار از سایر دانشجویان، ایجاد مکانیزم هایی برای حمایت و کار کردن با هم، انجمن های فارغ التحصیلان قوی، تبادل دانسته ها با یکدیگر، کمک به پیشرفت یکدیگر و ... از عوامل سازنده ی این طبقه است. این بعد در پژوهش های گذشته شناسایی نشده اما لزوم و اهمیت آن کاملا مشخص است. اگر در فضای آموزشی روحیه همدلی و همکاری وجود نداشته باشد تبادل اطلاعات صورت نمیگیرد و راه پیشرفت هموار نمی گردد. علاوه بر آن دانشجویان به محلی برای ارائه انتقادات از دانشگاه نیاز دارند که بتوانند بدون دلهره نظرات خود را بیان کنند. تعهد سازمانی یکی دیگر از ابعاد انتظارات است. تعهد سازمانی اساتید رابطه مستقیمی با عملکرد مطلوب آن ها در حین تدریس و کار دارد. به علت اهمیت اساتید در فرایند تحصیل این بعد بسیار مهم است. انضباط کاری، وقت شناسی، وجدان کاری، وقت گذاشتن برای دانشجو، داشتن انضباط آموزشی، اهمیت به دانشجو و سرنوشت او، تعهد بیشتر به امر آموزش از مولفه های سازنده ی این طبقه است. نکته مشترک در مصاحبه ها شکایت از نحوه عملکرد اساتیدی بوده است که تدریس را فقط بر عهده ی دانشجو میگذارند. مدیریت کارآمد آخرین طبقه شناسایی شده از انتظارات است. این بعد شامل تمام سطوح آموزش عالی در پایین ترین سطح (مدیریت کلاس درس) تا بالاترین سطح یعنی مدیریت کلان آموزش عالی است. مدیریتی بر پایه ی موازین اخلاقی و به دور از مسائل حاشیه ای راه های رسیدن به اهداف آموزشی را هموار و محیطی سالم و پویا را برای دانشجویان فراهم می کند.

بیشتر انتظارات اخلاقی در زمینه ی تاکید بر اهمیت جایگاه و نقش دانشجو قرار می گیرد و این نشان دهنده اهمیت انتظارات اخلاقی در راستای احترام و حفظ کرامت^{۱۴} دانشجویان است. داشتن منشور اخلاقی و رعایت مفاد آن در رسیدن به این اهداف، کارآمد است. علاوه بر این، نتایج تحقیق، ضرورت توجه به انتظارات دانشجویان در ابعاد رشد و توسعه شخصی^{۱۵} و اجتماعی، تعامل بیشتر اساتید با دانشجویان را نشان می دهد تا دانشجو نقش فردی و اجتماعی خود را جهت توسعه جامعه به خوبی ایفا کند. باید در جهت ارتقاء کمی و کیفی خدمات رفاهی دانشگاه سعی و کوشش لازم انجام شود. بر تعامل بیشتر اساتید با دانشجویان تاکید گردد و با ایجاد سازکارهایی جهت ارتقا اساتید بر اساس نحوه ی تعامل آن ها با دانشجویان انگیزه ی ورود به این حوزه را در اساتید ایجاد نمایند. دانشکده ها قبل از هر چیز باید بر وظایف،

محترمانه اساتید، وجود حق اعتراض برای دانشجو، دانشجویان به دور از حاشیه های غیرضروری، محیطی امن، آرام با ماهیت علمی دانش محور، القا نکردن حس فرودستی به دانشجو در این خصوص در این پژوهش شناسایی گردیده است. دانشجو انتظار دارد در محیط آکادمیک به او احترام گذاشته شود و شأن و منزلت او حفظ شود. این یک انتظار اساسی و مهم است. به طبقه جایگاه خاص دانشجویان در پژوهش های گذشته اشاره نشده است. دانشجو های تحصیلات تکمیلی انتظار دارند به خاطر موقعیت تحصیلی در ادارات، شرکت ها و صنعت از آن ها استفاده شود. شأن و منزلت در جامعه برای آن ها ایجاد گردد و در برنامه ریزی های آموزشی، اولویت را دانشجو قرار دهند. توجه به تفاوت سطح علمی دانشجویان از دیگر طبقات انتظارات اخلاقی است. دانشجو ها انتظار دارند توان علمی آن ها به درستی سنجیده شود و ملاک های دیگر برای تسهیل ورود به دوره تحصیلات تکمیلی مورد تاکید قرار نگیرد. به این مسأله در سایر پژوهش ها اشاره نگردیده است. بعد حمایت های علمی از دانشجویان نشان دهنده این است که دانشجویان انتظار دارند در مسیر دوره تحصیلات تکمیلی از آن ها حمایت شود. به خصوص در زمانی که قصد ادامه تحصیل دارند. به این انتظار در سایر پژوهش ها اشاره نشده است. انتظار دیگر ارجحیت خدمات به دانشجویان نخبه است دانشجویان انتظار دارند خدمات و تسهیلات بهتری برای آن ها در نظر گرفته شود. قائل شدن امتیاز برای دانشجویان نخبه و توانمند، برخورد متفاوت و کاملا محترمانه با دانشجویان تحصیلات تکمیلی، ارائه امکانات متفاوت به دانشجویان تحصیلات تکمیلی، پیگیری بهتر دانشجویان دکتری توسط پرسنل، مکان جداگانه ای برای مطالعه دانشجویان دوره دکتری، باز بودن کتابخانه و سایر واحدها در روزهای حضور دانشجویان از مولفه های سازنده این طبقه است که در سایر پژوهش ها به آن اشاره نشده است. طبقه دیگر از انتظارات اخلاقی رعایت حال دانشجویان است. دانشجویان انتظار دارند شرایط آن ها توسط اساتید و کادر دانشگاه درک شود. مسائلی مانند: درک کمبود وقت دانشجویان شاغل، نگاه به مسائل از دید دانشجو، امکان کار با اساتید مورد علاقه، نداشتن دغدغه نمره، توجه به تفاوت شخصیتی دانشجو ها، وجود واحدهای اختیاری، تعامل استاد با دانشجو، درک دانشجویان توسط اساتید، کم کردن دغدغه دانشجویان، فرق نگذاشتن بین دانشجویان، تامین رفاه و آرامش از مولفه های سازنده این طبقه است. این بعد در پژوهش های گذشته مورد مطالعه قرار نگرفته است. طبقه ی شخصیت مطلوب و عملکرد مناسب اساتید، در خصوص رفتار، نحوه برخورد اساتید با دانشجویان و عملکرد آن ها است. در پژوهش های گذشته آن چه دارای اهمیت بوده توانمندی علمی اساتید است اما امروزه مولفه هایی مانند استادان مایل به کمک، گوش دادن، پاسخ دهنده و در دسترس باشند (۱۷)، استادان با دانش زیاد، مشتاق، با رفتار دوستانه باشند (۱۴) و حمایت علمی، حمایت عاطفی^{۱۶}، آماده سازی شرایط و امکانات مورد نیاز (۱۹)، اساتید آراسته به فضایل اخلاقی (۲۸) نیز شناسایی گردیده است. پژوهش حاضر تاثیر مثبت عاطفی اساتید بر روح دانشجویان، ارتباط خوب اساتید با دانشجویان، نداشتن ترس از اساتید،

References

1. Lagemann E, Condliffe E, Lewis H. (2011). What is college for? The public purpose of higher education. USA: Teachers College Press.
2. Kumari N, Sharma A. (2017). The role of higher education in economic development. International Journal of Commerce and Management Research; 65-69.
3. Sabeti M, Sepehr M, Ahmadi F. (2014). The role of higher education in national development. Journal of Iranian Social Development Studies; 6(4): 59-69. (In Persian).
4. Ghourchian N. (1995). Considering different dimensions for program planning: ministry of culture and higher education. Tehran: National Institute of Genetic Engineering and Biotechnology Publication. Pp. 72-80. (In Persian).
5. Mohammadi R. (2009). Quality assessments for higher education: concepts, principles, methods, and criteria. Tehran: Sanjesh Organization Publication. (In Persian).
6. Mottalebifard A, Navehebrahim A, Mohsenzadeh F. (2011). Recognizing professional and ethical indicators in university teaching from the perspectives of postgraduate students: A qualitative approaches. Ethics in Science & Technology; 6(3): 9-16. (In Persian).
7. Astin A W, Oseguera L. (2002). Degree attainment rates at American colleges and universities. Los Angeles: Higher Education Research Institute.
8. Henderson-King D, Smith NM. (2006). Meaning of education for university students: academic motivation and personal values as predictors. Social Psychology of Education; 9: 195-221.
9. Hill K, Hoffman D, R Rex T. (2005). The value of higher education: individual and societal benefits (with special consideration for the state of Arizona). USA: Arizona State University.
10. Burlutskaia M G. (2014). Higher education as a means of upward social mobility: the expectations of graduates and the realities of present-day society. Russian Education and Society; 56(4): 52-63.
11. Vanden Wijngaard O, Beusaert S, Segers M, Gijsselaers W. (2015). The development and validation of an instrument to measure conditions for social engagement of students in higher education. Studies in Higher Education; (40)4: 704-720.
12. Wawrzinek D, Ellert G, Germelmann C. (2017). What's the purpose of higher education? Proposing meso-level operationalizable superordinate strategic goals for higher education developing the higher education strategy model and metrics. Journal of Education and Development; 1(1):12-23.
13. Zgaga P. (2009). Higher education and citizenship: "the full range of purposes. European Educational Research Journal; 8(2): 175-188.

توانمندی، جایگاه اساتید و تعهد خدمتی آن ها تمرکز داشته باشند. بازنگری سیستم آموزش دانشگاه، تدوین استانداردهای نوین آموزشی و نظارت بر حسن اجرای آن در ارتقاء اعضای هیات علمی باید مورد توجه قرار گیرد. برگزاری جلسات توجیهی با پرسنل جهت بهبود ارتباط و نحوه برخورد آن ها با دانشجویان ضروری می باشد. اعتبارسنجی انتظارات شناسایی شده از طریق پرسشنامه توصیه می گردد.

نتیجه گیری

نتایج پژوهش حاضر نشان از تنوع انتظارات اخلاقی دانشجویان از آموزش عالی دارد. بر این اساس باید در اولویت بندی برنامه ها و اهداف دانشگاه ها با توجه به انتظارات دانشجویان تغییراتی صورت پذیرد. تدوین و اجرای برنامه های مناسب در راستای فعال سازی محیط دانشگاه انجام پذیرد. اهمیت برآورده سازی انتظارات در بهبود انگیزه دانشجویان بسیار موثر است. پیشنهاد می گردد با افزایش ارتباط دانشجویان در محیط های آموزشی با کادر اداری و ریاست دانشگاه ها زمینه را برای شناسایی نیازها و انتظارات فراهم کنند. تا از فاصله ی موجود میان دانشجو و دانشگاه کاسته شود. بسیاری از انتظارات دور از دسترس نیست و نیاز به توجه و رسیدگی بیشتری دارد.

ملاحظه های اخلاقی

در این تحقیق با ذکر ارجاعات مورد استفاده، رعایت حق ناشناس ماندن مشارکت کنندگان و حفظ امانت داری در ذکر منابع، شاخص های اخلاقی و قانونی در تدوین تحقیق رعایت شده است.

واژه نامه

1. Moral expectations	انتظارات اخلاقی
2. Moral standards	موازین اخلاقی
3. Moral values	ارزش های اخلاقی
4. Emotional support	حمایت عاطفی
5. Observe ethical issues	رعایت مسائل اخلاقی
6. Organizational commitment	تعهد سازمانی
7. Criticism of	انتقاد پذیری
8. Work discipline	انضباط کاری
9. Conscience	وجدان کاری
10. Improving social relationships	بهبود روابط اجتماعی
11. Negative attitude	نگرش منفی
12. Freedom of thought and expression	آزادی اندیشه و بیان
13. Emotional support	حمایت عاطفی
14. Maintaining dignity	حفظ کرامت
15. Personal development	توسعه شخصی

22. Moghimi S Mo, Rahbar A H, Eslami H. (2007). Organizational spirituality and its impact on creativity of employees (comparative approach). *Ethics in Science and Technology*; 2(3,4): 89-98. (In Persian).
23. Balloo K, Pauli R, Worrell M. (2015). Undergraduates' personal circumstances, expectations and reasons for attending university. *Studies in Higher Education*; 42(8): 1373-1384.
24. Robinson A, Perry L, Glanzer. (2016). How students' expectations shape their quest for purpose during college. *Journal of Student Affairs Research and Practice*; 53(1): 1-12.
25. Kosari M, khoshnam M. (2017). Phenomenological analysis of the student's mental meaning of the university. *JIERA*; 11(38): 171-193. (In Persian).
26. Thunborg C, Edstrom E, Bron, A. (2010). Motives for entering, dropping out or continuing to study in higher education. Seville/Spain: The Conference of Access, Retention and Drop-Out: Experiences of Nontraditional Students in Higher Education in Europe.
27. Surridge D, Walton L. (2007). Students' reasons for taking part in higher education and their perception of how it will affect their future roles in society. UK: Faculty of Development and Society Sheffield Hallam University.
28. Farmihani M, Behnam Jam L. (2012). The role of ethics in the fraud reduction of insurance companies from customer's point of view (case study: Policy holders of auto insurance department). *Ethics in Science and Technology*; 7 (1): 55-64. (In Persian).
14. Voss R, Gruber T, Szmigin I. (2007). Service quality in higher education: The role of student expectations. *Journal of Business Research*; 60: 949-959.
15. Akareem H S, Hossain S S. (2012). Perception of education quality in private universities of Bangladesh: A study from students' perspective. *Journal of Marketing for Higher Education*; 22: 11-33.
16. Mainardes E, Raposo M, Alves H. (2012). Public university students' expectations: An empirical study based on the stake holder's theory. *Transylvanian Review of Administrative Sciences*; 35: 173-196.
17. Marimuthu M, Ismail I. (2012). Service quality in higher education: Comparing the perceptions of stakeholders. Pune: 9th AIMS International Conference on Management.
18. Merghatikhoii E A, Rimaz S, Zarei F, Dastoorpour M. (2013). Exploring the teaching and learning approaches from the viewpoint of postgraduate students and their lecturers. *Journal of Health Education and Health Promotion*; 1 (3): 67-82. (In Persian).
19. Rimaz S, Dehdari T, Dehdari L. (2015). PhD students' expectations from their supervisors: A qualitative content analysis. *JMED*; 9 (4): 56-71. (In Persian).
20. Elwick A, Cannizzaro S. (2017). Happiness in higher education. *Higher Education Quarterly*; 71 (2): 204-219.
21. Ferasat khah M. (2016). Students lived experience and perception of the university a case study of Iranian university. *IHEJ*; 7(2): 25-70. (In Persian).